

Effects of a Health Literacy Program on Knowledge, Attitudes and Rational Drug Use among Public Health Students in Rajabhat Phetchaburi University

Phasit Sirited^{1*} Prakairat Tunit² Waratta Hemtong² Bunliang Suphim³

Chirawut Punawit⁴ Sitthisak Tikham⁵ Surasingha Sombat Suranartwatchawong⁶

1 Department of Public Health, Faculty of Nursing Science and Allied Health, Phetchaburi Rajabhat University

2 Department of Thai Traditional Medicine, Faculty of Nursing Science and Allied Health, Phetchaburi Rajabhat University

3 Department of Public Health, Faculty of Science and Technology, Loei Rajabhat University

4 Department of Public Health, Faculty of Science and Technology, Nakhon Pathom Rajabhat University

5 Division of Applied Thai Traditional Medicine, Faculty of Public Health, Naresuan University

6 Faculty of Medicine, Burapha University

** Corresponding author: phasit2530@gmail.com*

Original article

Abstract

Received: 23 Aug 2022

Revised: 5 Nov 2022

Accepted: 11 Nov 2022

This study was a quasi-experimental research, one group with pre and post-test design, aimed to study the effects of a health literacy program on knowledge, attitudes, and rational drug use among public health students in Rajabhat Phetchaburi University by applying the concept of health literacy. The sample consisted of 38 third-year-students of public health degrees who participated in a 6-week health education program for enhancing health literacy. The program consisted of an activity plan that focused on lectures, group discussion, practice and demonstration, and reflection, etc. Data was collected before and after the education program performed. Data was analyzed with frequency statistics, percentage, and Wilcoxon-signed rank test.

The results demonstrated that after the program, the students had knowledge of rational drug use, attitudes towards rational drug use and rational use of drugs with statistical significantly higher than before the program performed (p-value < 0.05).

From these results, it showed that learning programs developed by applying the concept of health literacy was able to build knowledge of rational drug use, improve attitudes towards rational drug use and rational use of drugs in a better direction. Therefore, it should be appropriately applied to develop students' skills in other groups and in courses related to primary therapy or other courses.

Keywords: Health literacy program, Health literacy, Rational drug use, Public health student.

ผลของโปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพต่อความรู้ เจตคติ และการใช้ยาอย่าง สมเหตุสมผลในนักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ภาสิต ศิริเทศ^{1*} ประกายรัตน์ ทุนิจ² วรรณฐา เหมทอง² บุญเลี้ยง สุพิมพ์³

จิราวุธ ปุณณวิช⁴ สิทธิศักดิ์ ตีคำ⁵ สุรสิงห์ สมบัติ สุรนาวีวงศ์⁶

1 สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

2 สาขาการแพทย์แผนไทย คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

3 สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

4 สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

5 กลุ่มสาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

6 คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้รับผิดชอบบทความวิจัย : phasit2530@gmail.com

นิพนธ์ต้นฉบับ

บทคัดย่อ

วันรับ 23 ส.ค. 2565

วันแก้ไข 5 พ.ย. 2565

วันตอบรับ 11 พ.ย. 2565

การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ชนิดหนึ่งกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (The One groups, pre-test, post-test design) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของความรอบรู้ด้านสุขภาพต่อความรู้ เจตคติ และการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในนักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โดยประยุกต์ใช้แนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 จำนวน 38 คน ที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมสุขศึกษาเพื่อการสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพ เป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ อันประกอบด้วยแผนกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการบรรยายให้ความรู้ การสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมไปถึงการฝึกและการสาธิต และสะท้อนคิด เป็นต้น เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการจัดโปรแกรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ความถี่ ร้อยละ และ Wilcoxon signed rang test

ผลการวิจัย พบว่า ภายหลังการจัดโปรแกรมนักศึกษามีความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล เจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล และการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล สูงกว่าก่อนการจัดโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

จากผลการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้แนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ สามารถสร้างความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล เจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล และการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ จึงควรนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะของนักศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้นรวมทั้งการประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่นที่มีการเกี่ยวข้องกับการบำบัดโรคเบื้องต้นหรือวิชาอื่นๆ ตามความเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ : โปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพ, ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล, นักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์

บทนำ (Introduction)

การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลได้ถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ ตลอดจนประชาชนทั่วไป มีการกำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาบุคลากรทางด้านสุขภาพสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำและผลักดันการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ มีทักษะที่ดี และเป็นผู้ที่เจตคติที่ดีต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล (เกศราภรณ์ ชูพันธ์ และคณะ, 2565 ; มาลี คำคง และคณะ, 2565 ; World Health Organization, 1985) หลักการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลเป็นการใช้ยาในการรักษาโรคอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิผล มีความน่าเชื่อถือ และมีประโยชน์ต่อการรักษามากกว่าการเกิดความเสี่ยงจากการใช้ยา และควรตระหนักถึงปัญหาเชื้อดื้อยา และใช้ยาตามมาตรการบัญชาที่ถูกกำหนดไว้อย่างคุ้มค่าคุ้มค่า (World Health Organization, 1985) หากมีการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุสมผลนั้นสิ่งที่ตามมา คือ ปัญหาเชื้อดื้อยา เพิ่มความเสี่ยงจากอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา ส่งผลต่อกระบวนการรักษาที่ยากขึ้นการหายของโรคใช้เวลานาน ส่งผลกระทบต่อชีวิต ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศ จากการประมาณการคาดว่า ปัจจุบันทั่วโลกมีคนเสียชีวิตจากเชื้อดื้อยา ประมาณปีละ 700,000 คน หากปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขคาดว่าในปี พ.ศ. 2593 การเสียชีวิตจะสูงถึง 10 ล้านคน และคิดเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงถึง 3.5 พันล้านบาท (พัชราพรพรณ กิจพันธ์ และจันทร์รัตน์ สิริวิชฌน์, 2560) และจากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาพบว่า ประชาชนเกือบทุกประเทศมีความเข้าใจผิดในเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะจนกลายเป็นปัญหาสำคัญระดับโลก (นิธิมา สุ่มประดิษฐ์ และคณะ, 2555) จากปัญหาดังกล่าวรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายแห่งชาติด้านยา พ.ศ. 2554 และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ

พ.ศ. 2555 -2559 เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างไม่สมเหตุสมผล

การจัดการศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต (ส.บ.) สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขแบบองค์รวม โดยให้มีความสามารถนำหลักวิชาการจากที่เรียนในภาคทฤษฎีมาปรับใช้และบูรณาการการปฏิบัติงานสาธารณสุขร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง หลักสูตรมีการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดโรคเบื้องต้น รวมไปถึงรายวิชาเภสัชสาธารณสุขที่ให้ความสำคัญเรื่องหลักพื้นฐานทางเภสัชวิทยา กลไกการออกฤทธิ์ที่สำคัญ ผลข้างเคียงและข้อห้ามใช้ของยา และอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อไปปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพในสถานบริการสุขภาพต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของกระทรวงสาธารณสุข บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีความรู้ในการแก้ปัญหาของประชาชนและการใช้อย่างสมเหตุสมผลก็เป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาสุขภาพของประเทศ

จากการสำรวจความรู้และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเภสัชสาธารณสุข พบว่า นักศึกษามีความรู้เบื้องต้นในการใช้ยาในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.80 มีความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในระดับต่ำ ร้อยละ 65.50 และมีสมรรถนะในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 68.80 อาจสืบเนื่องจาก ตามแผนการจัดการเรียนการสอนได้สอนเรื่องการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลเพียง 3 ชั่วโมง ต่อภาคศึกษาเท่านั้น อาจจะทำให้เกิดการขาดการเชื่อมโยงประเด็นเนื้อหาหลัก และขาดชั่วโมงการฝึกปฏิบัติหรือสาธิตจึงอาจจะส่งผลให้นักศึกษายังขาดความรู้ที่จำเป็นในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล ส่งผลให้นักศึกษาขาดความรู้และทักษะในการใช้

ยาอย่างสมเหตุผล อาจจะมีถึงทัศนคติในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศตุรกี พบว่า กลุ่มนักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 58.5 จะศึกษาความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาจากเอกสาร และมีการสอบถามข้อมูลการใช้ยาจากเภสัชกรเพียงร้อยละ 4.8 เท่านั้น ซึ่งอาจส่งผลให้นักศึกษาใช้ยาผิดและทำให้เกิดอันตรายจากการใช้ยาได้ (KARAGEÇİLİ & YERLİKAYA, 2022) และในประเทศไทยก็พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผล เช่น มีการซื้อยาปฏิชีวนะจากร้านขายของชำหรือร้านขายยาโดยไม่มีใบสั่งยาจากแพทย์ (อรุณรัตน์ พรหมมา, เสาวลักษณ์ เนตรซัง, นัยนา แก้วคง, ไพฑูรย์ มาผิว และนิศารัตน์ นาคทัง, 2563; นัชชา ยันติ, 2560) มีการรับประทานยาปฏิชีวนะเมื่อมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องหลังรับประทานล้มเหลว มีการพยายามเปลี่ยนแพทย์เมื่ออาการไม่ดีขึ้น เมื่อมีบาดแผลเลือดออกหรือเป็นแผลถลอกมีการรับประทานยาปฏิชีวนะทุกครั้งเพื่อป้องกันการติดเชื้อ (สร้อยัญรักษ์ บุญมสิก, รุ่งนภา จันทรา, และชุลีพร หิตอักษร, 2562) มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับน้อยที่สุดถึงปานกลาง (สร้อยัญรักษ์ บุญมสิก, รุ่งนภา จันทรา, และชุลีพร หิตอักษร, 2562; อรุณรัตน์ พรหมมา, เสาวลักษณ์ เนตรซัง, นัยนา แก้วคง, ไพฑูรย์ มาผิว และนิศารัตน์ นาคทัง, 2563; อติญาณ ศรีเกษตริน, นิตยา ทองมา และเบญจพร รัชดาภรณ์, 2562) และมีทัศนคติต่อการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับปานกลาง (วิวิรรณ ผ่องแผ้ว, ธัญญาสิริ ธัญญสวัสดิ์ และกาญจนา อยู่เจริญ, 2564) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่ากลุ่มนักศึกษายังมีพฤติกรรมการใช้ยาอย่างไม่สมเหตุผล มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับที่น้อย และมีทัศนคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ เจตคติ และการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษา ผลของโปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพต่อความรู้ เจตคติ และการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในนักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี อันประกอบด้วยแผนกกิจกรรมที่มุ่งเน้นกระบวนการบรรยายให้ความรู้ถูกต้อง การสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมไปถึงการฝึกและการสาธิตและสะท้อนคิดของกลุ่มตัวอย่างและผู้วิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลของนักศึกษาในอนาคต ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาความรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้สอดคล้องกับบริบทในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสาธารณสุขศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตสาธารณสุขศาสตร์ เพื่อเตรียมบุคลากรทางด้านสุขภาพและการแพทย์ให้มีความพร้อมในการให้บริการทางสุขภาพพร้อมกับทีมสหวิชาชีพในสถานบริการสุขภาพต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

เพื่อเปรียบเทียบความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังการจัดโปรแกรม

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

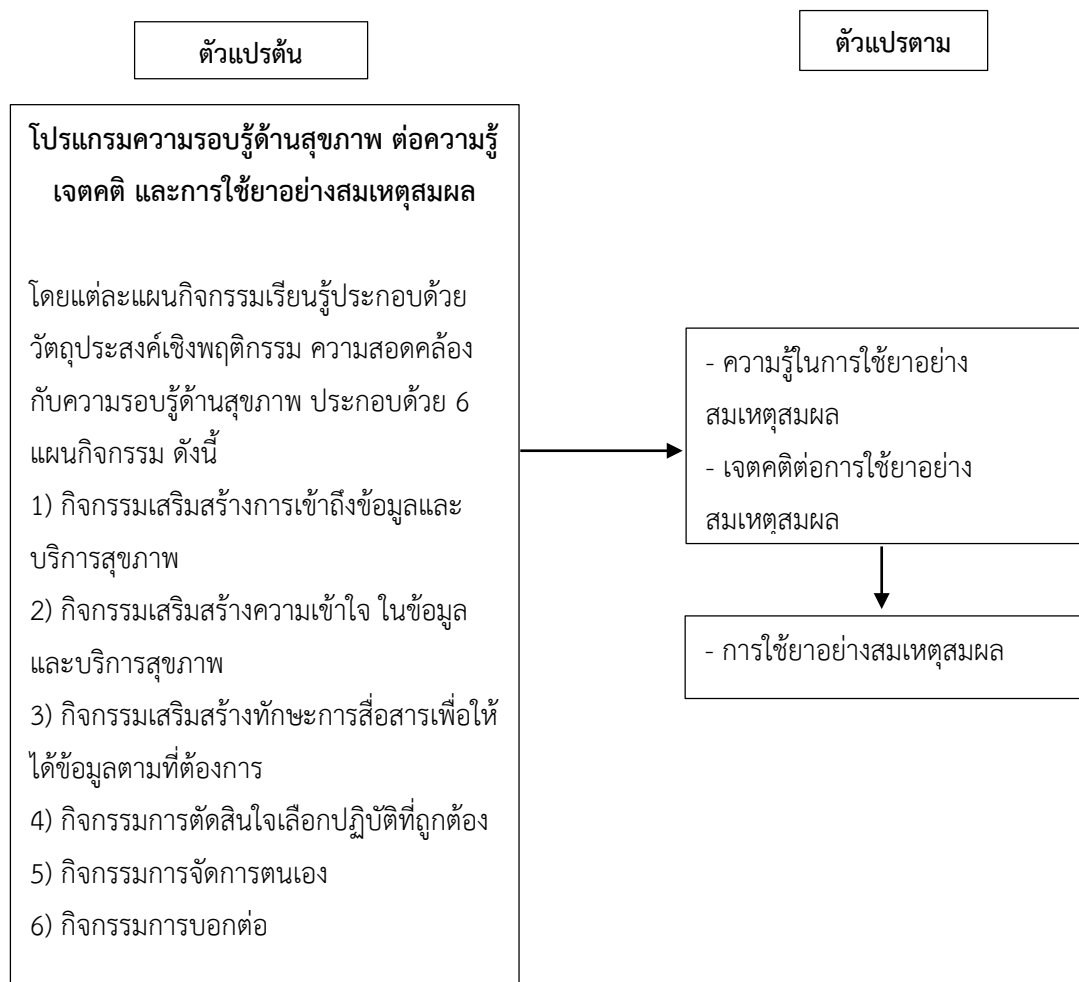
ภายหลังจากจัดโปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพ ต่อความรู้ เจตคติ และการใช้ยาอย่างสมเหตุผล นักศึกษาจะมีความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และการใช้ยาอย่างสมเหตุผลสูงกว่าก่อนการจัดโปรแกรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้มีการออกแบบ

กิจกรรมการเรียนรู้จากการทบทวนวรรณกรรม โดยมุ่งเน้นกระบวนการบรรยายให้ความรู้ การสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมไปถึงการฝึกและการสาธิต และ

สะท้อนคิดของกลุ่มตัวอย่างและผู้วิจัย ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย (Method)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi experimental research) ชนิดหนึ่งกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (The One groups, pre-test, post-test design) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการจัดโปรแกรม และหลังสิ้นสุดการจัดโปรแกรม 3 เดือน ประชากร คือ นักศึกษาสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 3 จำนวนขนาดตัวอย่างด้วยสูตรการทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ย

ประชากรได้ขนาดตัวอย่าง 38 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นนักศึกษาเพศชายและหญิงที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเภสัชสาธารณสุข ประจำปีภาคการศึกษาที่ 2/2564 และมีความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัยจนสิ้นสุดกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

1) โปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพต่อความรู้ เจตคติ และการใช้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่ง

ประยุกต์ใช้แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผู้วิจัยได้มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย 6 แผนกิจกรรมเรียนรู้ ดังนี้ 1) กิจกรรมเสริมสร้างการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ ประกอบด้วย การบรรยายถึงแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลที่น่าเชื่อถือ การค้นหาข้อมูลและการใช้อุปกรณ์ในการค้นหา สืบค้นแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล และการค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้ เป็นต้น 2) กิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจ ในข้อมูลและบริการสุขภาพ ประกอบด้วยกิจกรรม อธิบายถึงความเข้าใจในประเด็นเนื้อหาสาระด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลที่จะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และสนับสนุนให้มีการวิเคราะห์ เปรียบเทียบเนื้อหา/แนวทางการปฏิบัติ ได้อย่างมีเหตุผลอ่านฉลาก เอกสาร และกรอกข้อมูลหรือแบบฟอร์มด้านสุขภาพได้ถูกต้อง เป็นต้น 3) กิจกรรมเสริมสร้างทักษะการสื่อสารเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ ประกอบด้วยกิจกรรม ฝึกปฏิบัติบอกเล่าเรื่องราวสุขภาพของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้รับข้อมูลด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล และการเจรจาต่อรองเพื่อให้ได้ข้อมูลและบริการสุขภาพด้านการใช้ยาที่ถูกต้อง เหมาะสมกับตนเองและบริบทของชุมชนได้ เป็นต้น 4) กิจกรรมการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง ประกอบด้วยกิจกรรม การบรรยายและฝึกปฏิบัติการเปรียบเทียบผลดี-ผลเสียภายใต้ข้อมูลที่มีอยู่ได้ อย่างมีเหตุผลก่อนที่จะตัดสินใจเชื่อและทำตาม มีการกำหนดทางเลือก/หลีกเลี่ยง หรือปฏิเสธ เพื่อเลือกวิธีการปฏิบัติตนให้มีสุขภาพดี เป็นต้น 5) กิจกรรมการจัดการตนเอง ประกอบด้วยกิจกรรม การบรรยายและฝึกปฏิบัติ การกำหนดเป้าหมายและวางแผนการปฏิบัติตนด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล และการประเมิน ทบทวนและปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เป็นต้น และ 6) กิจกรรมการบอกต่อ ประกอบด้วย กิจกรรม การฝึกปฏิบัติการพุดจูงใจให้ผู้อื่นดูแลสุขภาพ

ตนเองด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล ให้ถูกต้องได้ และเสนอทางเลือกให้ผู้อื่นร่วมดูแลสุขภาพตนเองด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผลได้ เป็น โดยแต่ละแผนกิจกรรมเรียนรู้ประกอบด้วย วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ความสอดคล้องกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม และการประเมินผล

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ 1) แบบสอบถามข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล จำนวน 5 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด 2) แบบวัดความรู้ในการใช้อย่างสมเหตุสมผล จำนวน 10 ข้อ ชนิด 4 ตัวเลือก โดยตอบถูกให้ 1 คะแนน และตอบผิดให้ 0 คะแนน 3) แบบวัดเจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล จำนวน 10 ข้อ และ 4) แบบวัดการใช้อย่างสมเหตุสมผล จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ให้คะแนน 5, 4, 3, 2 และ 1 สำหรับข้อคำถามเชิงบวก และให้คะแนน 1, 2, 3, 4 และ 5 สำหรับข้อคำถามเชิงลบ

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1 และหาค่าความเที่ยง (reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองเก็บกับประชากร จำนวน 35 คน ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แอลฟา ของ ครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficients) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบสอบถาม ดังนี้ 1) แบบวัดความรู้การในการใช้อย่างสมเหตุสมผล เท่ากับ 0.78 2) แบบวัดเจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล เท่ากับ 0.72 และ 3) แบบวัดการใช้อย่างสมเหตุสมผล เท่ากับ 0.84

การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการภายใต้หลักการเคารพสิทธิและเสรีภาพแห่งบุคคล ผู้วิจัยทำการอธิบายถึงหลักการความเป็นมาของปัญหา ชี้แจงข้อมูลในด้านต่างๆ วัตถุประสงค์

รวมถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการวิจัย กระบวนการวิจัย ขั้นตอนการทำกิจกรรมตามโปรแกรม ให้ให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ และขออาสาสมัครลงลายมือชื่อยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย และผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยสามารถถอนตัวออกจากโครงการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยไม่มีผลกระทบต่อการเรียนและคะแนนในส่วนต่างๆ ในกระบวนการเรียนการสอนปกติ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำการอธิบายถึงหลักการความเป็นมาของปัญหา ชี้แจงข้อมูลในด้านต่างๆ วัตถุประสงค์ รวมถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการวิจัย กระบวนการวิจัย ขั้นตอนการทำกิจกรรมตามโปรแกรม ให้ให้กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ และขออาสาสมัครลงลายมือชื่อยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัย

2. ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามข้อมูลต่อไปนี้ 1) แบบสอบถามข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล 2) แบบวัดความรู้การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล 3) แบบวัดเจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล และ 4) แบบวัดการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล ของนักศึกษา ก่อนเข้ารับโปรแกรม (Pre-test)

3. ผู้วิจัยดำเนินการตาม โปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพต่อความรู้ เจตคติ และการใช้อย่างสมเหตุสมผล อันประกอบด้วย 6 แผนกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรมเสริมสร้างการเข้าถึงข้อมูลและบริการสุขภาพ 2) กิจกรรมเสริมสร้างความเข้าใจ ในข้อมูลและบริการสุขภาพ 3) กิจกรรมเสริมสร้างทักษะการสื่อสารเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ 4) กิจกรรมการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง 5) กิจกรรมการจัดการตนเอง และ 6) กิจกรรมการบอกต่อ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการบรรยายให้ความรู้ การสนทนากลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้

รวมไปถึงการฝึกและการสาธิต และสะท้อนคิดของกลุ่มตัวอย่างและผู้วิจัย โดยแต่ละกิจกรรมดำเนินการใช้เวลาดำเนินการ 2 ชั่วโมง และกิจกรรมห่างกัน 1 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 6 สัปดาห์

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหลังสิ้นสุดการจัดโปรแกรม 6 สัปดาห์ โดยใช้แบบสอบถามชุดเดียวกันกับการเก็บข้อมูลก่อนการจัดโปรแกรม (Post-test) หลังจากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป spss

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $< .05$ เป็นเกณฑ์ในการยอมรับสมมติฐาน และมีแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ และ ร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความรู้ในการใช้อย่างสมเหตุสมผล เจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล และการใช้อย่างสมเหตุสมผล ก่อนและหลังการจัดโปรแกรมด้วยสถิติ Wilcoxon signed

ผลการวิจัย (Results)

1. ข้อมูลคุณลักษณะทางประชากรและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (GPA) ส่วนใหญ่อยู่ที่ 2.56 - 3.00 ร้อยละ 44.70 ผ่านการเรียนภาคปฏิบัติการบำบัดโรคเบื้องต้น ร้อยละ 100 ในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมาไม่มีการใช้ยาปฏิชีวนะ ร้อยละ 86.80 และ ในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมามีการสืบค้นข้อมูลเรื่องการใช้อย่างสมเหตุสมผล ไม่มีการสืบค้นข้อมูล ร้อยละ 78.90 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวน (ร้อยละ) ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล

คุณลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา (GPA)		
3.56 - 4.00	3	7.90
3.01 - 3.55	12	31.60
2.56 - 3.00	17	44.70
2.01 - 2.55	6	15.80
2. การเรียนภาคปฏิบัติการบำบัดโรคเบื้องต้น		
ผ่านการเรียนมาแล้ว	38	100
ยังไม่ผ่านการเรียน	0	
3. ในช่วง 1 สัปดาห์ที่ผ่านมามีการใช้ยาปฏิชีวนะ		
ใช่	5	13.20
ไม่ได้ใช้	33	86.80
4. ในช่วง 1 เดือน ที่ผ่านมา มีการสืบค้นข้อมูลเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะ		
สืบค้น	8	21.10
ไม่ได้สืบค้น	30	78.90

2. การเปรียบเทียบความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 4.44 และภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 7.52 ซึ่งจากการทดสอบพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.001 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

ความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผล	n	Mean Rank	z	P-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	38	4.44	4.46	$< 0.001^*$
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	38	7.52		

*significant at p-value < 0.05

3. การเปรียบเทียบเจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 32.81 และภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล 39.76 ซึ่งจากการทดสอบพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีเจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.001 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

เจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล	n	Mean Rank	z	P-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	38	32.81	4.90	< 0.001*
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	38	39.76		

*significant at p-value < 0.05

4. การเปรียบเทียบการใช้อย่างสมเหตุสมผล ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยการใช้อย่างสมเหตุสมผล 58.89 และภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ย

การใช้อย่างสมเหตุสมผล 84.23 ซึ่งจากการทดสอบพบว่า ภายหลังเข้าร่วมโปรแกรม นักศึกษามีการใช้อย่างสมเหตุสมผล สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.001 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการใช้อย่างสมเหตุสมผล ก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม

การใช้อย่างสมเหตุสมผล	n	Mean Rank	z	P-value
ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม	38	58.89	5.37	< 0.001*
หลังเข้าร่วมโปรแกรม	38	84.23		

*significant at p-value < 0.05

การอภิปรายและสรุปผลการวิจัย (Discussions and conclusions)

จากการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ เจตคติ และการใช้อย่างสมเหตุสมผล ก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพ พบว่า หลังการได้รับโปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพ นักศึกษามีความรู้ในการใช้อย่างสมเหตุสมผล เจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล และการใช้อย่างสมเหตุสมผล สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความรู้ เจตคติ และการใช้อย่างสมเหตุสมผล จากแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ โดยมีการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้าใจข้อมูลและบริการสุขภาพ การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารเพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ การตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง การจัดการ

ตนเอง และการบอกต่อข้อมูลการใช้อย่างสมเหตุสมผล เป็นการช่วยให้นักศึกษามีความรู้ เจตคติ และการใช้อย่างสมเหตุสมผลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่มีการทดลองใช้หลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผล พบว่า หลังการใช้หลักสูตรเสริมส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้และเจตคติต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผลสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อติญาน์ ศรีเกษตริณ และคณะ, 2562) และมีการจัดโปรแกรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้อย่างถูกต้องในกลุ่มประชาชนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่นักศึกษา(สุชาติ ธนภัทร์วิน และคณะ, 2562) พบว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนความรู้เฉลี่ยในการใช้อย่างถูกต้องเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสามารถสนับสนุนด้วยการศึกษาของ Eser & Çelik (2022) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ โดยพบว่า การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของหญิงตั้งครรภ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ คือ เมื่อหญิงตั้งครรภ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลก็เพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน และการศึกษาของ Kütmeç Yilmaz & Kil (2018) ที่พบว่า ความรู้และการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลมีความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าเมื่อประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นจะให้เกิดความตระหนักในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่มีความจำเป็นต้องมีการจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ เจตคติและการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลเพิ่มขึ้น เพื่อให้ นักศึกษาใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น เพื่อให้ นักศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพตนเอง ผู้ป่วย และชุมชนได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้ จะเห็นว่าโปรแกรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยประยุกต์ใช้แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นประกอบด้วย กระบวนการบรรยายให้ความรู้ การสนทนากลุ่ม

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมไปถึงการฝึกและการสาธิต และ สะท้อนคิด สามารถสร้างความรู้ในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล เจตคติต่อการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล และการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล ไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ จึงควรนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะของนักศึกษาให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้น รวมทั้งการประยุกต์ใช้ ในรายวิชาอื่นที่มีการเกี่ยวข้องกับการบำบัดโรคเบื้องต้น หรือวิชาอื่นๆ ตามความเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการประยุกต์ใช้แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ และร่วมกับทฤษฎีความสามารถแห่งตน เพื่อพัฒนาทักษะของนักศึกษา รวมทั้งควรประยุกต์แนวคิดทฤษฎีอื่นๆ มาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาในการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลอย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของพื้นที่ตามความเหมาะสมต่อไป

2. ควรศึกษาวิจัยแบบกึ่งทดลองชนิดมีกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยทำการวัดก่อนและหลังการจัดโปรแกรมเช่นเดียวกัน เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่ชัดเจนของโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgment)

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณาวิชาสาขาสารณสุขศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่อำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา และขอขอบคุณนักศึกษาสาขาวิชา สาธารณสุขศาสตร์ชั้นปีที่ 3 ที่ได้ให้ความร่วมมือในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง (References)

- เกศราภรณ์ ชูพันธ์, พนิดา พาลี, กานต์วี คำซึ้ง และทวี เรืองโสม. (2565). ความรอบรู้ด้านการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของ นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลของรัฐในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ*, 9(1), 144-160.

- นัชชา ยันติ. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 7(2), 57 – 66.
- นิธิตา สุ่มประดิษฐ์, เสาวลักษณ์ ชุนนางกูร, ภาณุมาศ ภูมาศ และภูษิต ประคองสาย. (2555). การสำรวจระบบควบคุมและเฝ้าระวังการใช้ยาปฏิชีวนะและการส่งเสริมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล : ผลการศึกษาเบื้องต้น. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 6(3), 361-373.
- พัชราพรรณ กิจพันธ์ และจันทรัตน์ สิทธิวรนนท์. (2560). ความคิดเห็นของเภสัชกรชุมชนในกรุงเทพมหานครต่อช่องทางและเงื่อนไข ในการจ่ายยาปฏิชีวนะสำหรับใช้ภายนอก. *วารสารเภสัชกรรมไทย*, 9(2), 338-351.
- มาลี คำคง, ภรณ์อร พรพลอมร และพริยา นันทนาเนตร. (2565). การจัดการเรียนรู้ภาคปฏิบัติทางการพยาบาลเพื่อส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 9(2), 249-259.
- รวิวรรณ ผ่องแผ้ว, ธัญญาสิริ ธัญสวัสดิ์ และกาญจนา อยู่เจริญ. (2564). ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 22(3), 143 – 150.
- สร้อยอุไร บัญมสิริ, รุ่งนภา จันทรา, และชุลีพร หิตอักษร. (2562). ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ*, 2(1), 25 – 36.
- สุชาดา ธนภัทรกนิ, เหมิกา โรจน์ทั้งคำ และอารียา จิรณานวัฒน์. (2562). ผลการให้ความรู้เรื่องการใช้อย่างถูกวิธีในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร. *วชิรเวชสารและวารสารเวชศาสตร์เขตเมือง*, 63 (ฉบับเพิ่มเติม), 105-111.
- อติญาณ์ ศรีเกษตริณ, นิตยา ทองมา และเบญจพร รัชตารมย์. (2562). ปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*, 25(1), 43 – 59.
- อติญาณ์ ศรีเกษตริณ, นงนภัทร รุ่งเนย และปริญญ์ อยู่เมือง. (2562). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลสำหรับนักศึกษาพยาบาล. *วารสารการพยาบาลการสาธารณสุขและการศึกษา*, 20(3), 187-218.
- อรุณรัตน์ พรมมา, เสาวลักษณ์ เนตรซัง, นัยนา แก้วคง, ไพฑูรย์ มาผิว และนิศารัตน์ นาคทั้ง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ในอาการเจ็บคอ บาดแผลสะอาดและท้องเสีย. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีอุตรดิตถ์*, 12(1), 165 – 179.
- Eser, N., & Çelik, N. (2022). Association between rational drug use and health literacy among pregnant women: a cross-sectional study. *Women & health*, 62(7), 612–620.
- Kütmeç Yılmaz, C., & Kıl, A. (2018). Individuals' health literacy level and their knowledge and practices with respect to rational drug use. *Kontakt*, 20(4), e401-407.
- KARAGEÇİLİ, H & YERLİKAYA, E. (2022). The evaluation of health school students rational drug use knowledge and habits. *Euroasia Journal of Mathematics, Engineering, Natural & Medical Sciences International Indexed and Refereed*, 9(21), 56 – 66.
- World Health Organization. (1985). *The Rational Use of Drugs*. Report of the Conference of Experts. Nairobi. Retrieved Aug 7, 2022 from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/3717>

